

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

חוק דרומי - הגנה עצמית מפני פורץ לבית מגורים או לעסק

האם אדם המגלה בביתו או בעסקו פורץ רשאי להיאבק בו ואולי אף לגרום למותו מבלי שיישא באחריות פלילית? השאלה כאמור עוררה דיון ציבורי מסעיר בעקבות פרשת שי דרומי, חקלאי בעל חווה הסמוכה למועצה המקומית מיתר. כנגד דרומי הוגש כתב אישום בגין הריגה וחבלה של פורצים למשק החקלאי שבבעלותו. מעצרו עורר מחאה ציבורית בישראל בעיקר בקרב פעילי הימין וחקלאי הנגב. חברי הכנסת הגישו מספר הצעות חוק בעקבות הפרשה מה שהוביל לתיקון חוק העונשין, תיקון המכונה בציבור "חוק דרומי", המעניק פטור מאחריות פלילית למי שפעל נגד פורץ שחדר לביתו או עסקו. עו"ד אסף דוק מסביר אודות משמעות הגנת בית מגורים, בית עסק ומשק חקלאי מגודר ובאילו מקרים אדם רשאי להשתמש בכוח כדי לנטרל פורץ מלפגוע בו או ברכושו מבלי שיעמוד לדין פלילי.

בתאריך ה-13 בינואר בשנת 2007, ארבעה צעירים ניסו לפרוץ לחוותו של שי דרומי הממוקמת כקילומטר וחצי מהמועצה המקומית מיתר. בשעות הלילה המאוחרות באותו היום התעורר דרומי משנתו לשמע נביחות כלבו. הוא יצא מחדרו הנמצא בדיר הכבשים בתוך מתחם החווה, והסתכל באמצעות פנס שלקח עמו, האם יש דבר מה חשוד. הוא חזר לחדרו משלא מצא דבר. זמן קצר לאחר מכן, הוא יצא בפעם השנייה מחדרו לשמע נביחותיו החוזרות של כלבו. הפעם יצא דרומי כשהוא מצויד ברובה טעון ודורך כשאין הוא בעל רשות על פי דין לנשיאותו או להחזקתו. דרומי פנה לעבר הגדר המקיפה את החווה והחל בסריקות עד שהגיע לשער הכניסה. דרומי הבחין במספרי ברזל שהיו תלויים על הגדר. הדבר כאמור עורר את חשדו ולכן החליט להסתתר מאחורי מכולה בה ישנו נערים שעבדו עמו באותה העת בחווה. באותה השעה, שני פורצים הסתובבו בסמוך לחווה ודרומי הבחין בהם. כשהבחין בדמויותיהם בסמוך לשער הכניסה החל לירות לעברם באמצעות הרובה שהיה ברשותו. הפורצים החלו להימלט אך דרומי המשיך לירות לעברם. פורץ אחד נפגע מקליע בירכו השמאלית ומקליע נוסף בגבו שגרם לנזק חמור בעורקו הראשי בחלל הבטן ולמעשה גרם למותו. הפורץ השני נפגע משלושה קליעים שפצעו את גבו. הוא אושפז בבית החולים שהוא בסכנת חיים אך כעבור זמן מצבו השתפר.

האם מעשיו של שי דרומי מוצדקים?

שי דרומי תיאר את תחושותיו הקשות נוכח ההתנכלויות לרכושו ולחווה במשך שנים כה רבות. אירועים נוספים קדמו לאירוע האמור, עליהם העידו שכניו. הוא תיאר כי הוא חי בחד תמידי וחוסר אונים משווע נוכח הפריצות והאיומים על חייו עקב העבירות וההתנכלויות בידי הפולשים.

מר גולד, שחוותו סמוכה לחוותו של דרומי, סיפר בעדותו מספר מועדים בהם פלשו לחווה ונגנבו עדרי צאן בנוסף לכך שחיבלו בגדרותיו, בצינורות המים והרעילו את כלב השמירה של החווה. העד סיפר כי הגיש מספר תלונות במשטרה על הנזקים והפלישות אך לטענתו המשטרה לא התייחסה אליהן ברצינות הראויה. עד נוסף, גם הוא שכנו של דרומי, סיפר כי במשך 16 שנים התנכלו לחוותו פולשים רבים, פעם אחר פעם. כמו כן, הוא תיאר מקרה בו הוא נשדד והוכה על ידיהם עד כדי אשפוז בבית חולים.

בשעת האירוע, דרומי יצא מחדרו נוכח נביחותיהם של הכלבים, והבחין כי אחד מכלביו מת כתוצאה מהרעלה. כמו כן, הבחין במספרי ברזל גדולים שמטרתם היא לחתוך את גדר החווה. הוא ניסה לחפש את טלפון הסלולרי שלו בכדי להזעיק עזרה אך נוכח לדעת כי אין הוא בכיסו. בשלב זה, הוא שמע כי גדר החווה נחתכת. באותו הלילה, צעירים שעבדו עמו בחווה ואימו המבוגרת, נכחו בחווה. דרומי היה לבדו מול 4 פולשים שסיכנו את חייו ואת חיי הדרים בחווה. דרומי ירה 6 קליעים לעבר הפולשים. כדור אחד נורה לעבר הקרקע כך שהוא לא פגע בפצוע או במנוח. חמשת הקליעים הנותרים נורו לעבר הפולשים בעת שניסו לצאת מחוותו. שי דרומי זוכה לבסוף מאשמת ביצוע עבירה של הריגה ועבירה של חבלה בכוונה מחמירה, משום שנקבע שהוא ניסה להגן על עצמו ועל רכושו, ולכן התנהגות עולה בגדר הגנה עצמית, אך הורשע בביצוע עבירות בנשק (החזקה ונשיאה) וריצה שישה חודשי עבודות שירות.

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

הגנה עצמית מפני פורץ לבית מגורים או בית עסק - סעיף 1'34 לחוק העונשין

בזמן שמיעת הראיות בפרשת שי דרומי התקבל בכנסת בתאריך ה-24 לחודש יוני בשנת 2008, תיקון מספר 98 לחוק העונשין. במסגרת התיקון הוסיף המחוקק את **סעיף 1'34** שזכה לכינוי "**חוק דרומי**" ועניינו הגנה עצמית בנסיבות של פריצה לבית מגורים, בית עסק ומשק חקלאי מגודר. "חוק דרומי" הוא למעשה תוספת לטענת ההגנה העצמית הקבועה בסעיף 1'34 לחוק. ההגנה החדשה נועדה לפטור אדם מאחריות פלילית אם עשה מעשה שדרש באופן מיידי בכדי להדוף מי שנכנס או פורץ לבית מגוריו מתוך כוונה לבצע עבירה או מי שמנסה לעשות כן ובתנאי שהאדם לא הביא להתפרצות באמצעות התנהגותו הפסולה ובתנאי כי המעשה לא היה בלתי סביר בעליל. להלן ההגנה בחוק מפני פורץ לבית מגורים או בית עסק:

(א) לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מיידי כדי להדוף מי שמתפרץ או נכנס לבית המגורים, בית העסק או המשק החקלאי המגודר (לרבות שטח מרעה ושטח המשמש לאחסון ציוד וכלי רכב במשק חקלאי), שלו או של זולתו, בכוונה לבצע עבירה, או מי שמנסה להתפרץ או להיכנס כאמור.

(ב) ההגנה הקבועה בסעיף קטן (א) לא תחול אם -

(1) **המעשה לא היה סביר בעליל, בנסיבות העניין, לשם הדיפת המתפרץ או הנכנס.**

(2) **האדם הביא בהתנהגותו הפסולה להתפרצות או לכניסה תוך שהוא צופה מראש את אפשרות התפתחות הדברים.**

המחוקק בהגנה חדשה זו ביקש הלכה למעשה להבחין בין נסיבות של הגנה עצמית בחצריו של אדם ובין הגנה עצמית מחוץ לביתו וחצריו. המחוקק ביקש להרחיב את ההגנה כשאדם נמצא בביתו או בעסקו וחזק את זכותו של כל אדם להגן על חייו וקניינו בהם.

הגנה חדשה זו נבחנה במקרה שארע באוגוסט 2016, במסגרתו תושב בית אלעזרי ירה למוות בפורץ שניסה לגנוב את משאיתו. פרקליטות מחוז מרכז החליטה לבסוף לסגור נגדו את התיק בהיעדר אשמה פלילית לאורו של חוק דרומי.

ההגנה שמקנה חוק דרומי כפופה למספר תנאים

המחוקק ראה לנכון להוריד את רף הסבירות הנדרש לבחינת המעשה המתגונן כשמדובר בהדיפת פורץ. במקום מבחן הסבירות הרגיל אשר עומד בבסיסה של ההגנה העצמית, נקבע מבחן חדש שמקל עם המתגונן. יחד עם זאת במידה ומעשה ההתגוננות נמצא כבלתי סביר בעליל טענת ההגנה תישלל ממנו. בנוסף לאמור, ההגנה החדשה **נעדרת** 2 יסודות בסיסיים המרכיבים את ההגנה העצמית הקלאסית, ואלו הם:

1. **יסוד התקיפה שלא כדין.**

2. **יסוד הסכנה המוחשית.**

בהגנה על בית מגורים, ויתר המחוקק על שני היסודות הנ"ל תוך קביעה שמעשה ההדיפה מתייחס לפעולת כניסה או התפרצות לבית מגורים, עסק או משק חקלאי מתוך כוונה לבצע עבירה ובתוך זה נכלל גם ניסיון לבצע כניסה או התפרצות כאמור מבלי שהנסיבות מצביעות על סכנה מוחשית לגופו של האדם או רכושו ומבלי שקדם לכך מעשה תקיפה ובלבד שמעשה ההדיפה היה דרוש באופן מיידי ואין הוא היה בלתי סביר בעליל.

עם זאת, המחוקק התיר במסגרת ההגנה החדשה את המבחנים הדורשים את הצורך בתגובה מיידי, את הנחיצות של מעשה ההדיפה לרבות הסבירות שבמעשה והמידתיות:

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

1. תנאי הסבירות - לנטרל את הסכנה ולא לחסל "חשבונות"

התנאי הראשון הוא למעשה תנאי הפרופורציה, קרי נדרש יחס ראוי בין הנזק הצפוי מפעולת המגן לנזק הצפוי מן התקיפה. תנאי זה מאזן נכונה בין הרצון להגן על קורבנה של פריצה, מחד, לבין אינטרס הציבור להשליט חוק וסדר ולמנוע "חיסול חשבונות" בדרך אלימה. מנת לבסס תנאי זה יש לערר ספק סביר שמא התקיימו באופן אובייקטיבי נסיבות אשר בגינן נדרש המחזיק בבית המגורים או בעסק למעשה שעשה כדי להדוף מי שמתפרץ או נכנס לבית המגורים, בית העסק או המשק החקלאי המגודר שלו. על ההצדקה לקיומה של טענת ההגנה העצמית עמד השופט לנדוי בע"פ 410/71 הורוביץ נ' מדינת ישראל, פ"ד כו (1) 624, בעמ' 629: "...אדם הנקלע על לא עוול בכפו אל תוך מצב של צורך לעמוד על נפשו או למנוע נזק חמור מעצמו או מאלה שלשומם הוא אחראי, מותר לו לנקוט אמצעים ראויים לשם הדיפת סכנה כזאת, גם בדרך עשיית מעשים שבדרך כלל אסורים באיסורי החוק הפלילי".

המחוקק קבע כי אין על מעשה ההגנה להיות בלתי סביר בעליל. הגדרתו של המושג "בעליל" הוא ללא צל של ספק, באופן חד משמעי ובאופן חותך שהוכח בהירות. המחוקק הכיר בקיומה של החובה לא לציית להוראה שהיא בלתי חוקית בעליל, אזי הוראה בעלת אופי פלילי, הוראה שמעליה מתנוסס דגל שחור מוסרי, כדברי כבוד השופט בנימין הלוי בפרשת כפר-קאסם (בית דין צבאי מר 3/57 תובע צבאי נגד רס"ן מלינקי ואחרים, פס"מ יז 90).

בהגנת בית מגורים המחוקק ביקש לתת יחס מיוחד תוך מתן פעולה נרחבת לאדם לעשות שימוש בכוח במטרה להדוף פורץ, וזה בשונה מההגנה העצמית הקלאסית. אך נשאלת השאלה - מה מידת הכוח בו מותר לעשות שימוש בכדי להדוף פורץ החודר למבצר ביתנו? האם בכדי להגן על רכושנו מותר לעשות שימוש בכלי נשק קטלניים? האם המחוקק מתיר שימוש בכוח להגנת הרכוש והמגורים שאין בהם הגנה על גופו של האדם?

לעיתים קשה להבחין בין תקיפת רכוש לבין תקיפת גוף בבית מגורים מכיוון שתקיפת רכוש עשויה לחשוף את בעל הבית לסכנת חיים ממשית כשהוא מבקש להגן את רכושו. בנוסף, למרות שקיימת הצדקה לתקיפה המתרחשת במקום מגורים, נקבע בפסק דינו של דרומי כי אין הצדקה בשימוש בכוח קטלני לשם הגנה על הבית והרכוש בנסיבות שבהן לא כרוכה הגנה על חיו או על גופו של אדם. יחד עם זאת, בפריצות לבתי מגורים, המחוקק בתיקון החדש מתיר לאדם להדוף ולסכל חדירה על ידי שימוש בכוח מבלי שישא באחריות פלילית למעשיו ומבלי שחלה עליו חובת הנסיגה מביתו, אלא אם כן מעשיו הוגדרו כבלתי סבירים בעליל.

2. מידיות התגובה - מעשה ההתגוננות דרוש באופן מיידי

מידיות התגובה נדרשת בכדי להצדיק את מעשה ההדיפה מתוך הבנה כי אין מדובר בנסיבות של ניסיון פריצה ערטילאי או בנסיבות של פריצה אלא בנסיבות מוחשיות בהן הדיפתו של הפורץ הינה הכרחית ביותר בכדי להציל את הרכוש.

לפי לשון החוק, נדרש כי מעשה ההתגוננות היה "דרוש באופן מיידי" על מנת להדוף את מי שמתפרץ או נכנס לבית מגורים או עסק. תנאי זה בוחן את עיתוי המעשה, על שני היבטים: על ההגנה להתבצע רק מרגע שהמעשה דרוש באופן מיידי כדי להדוף את הפורץ, ועליה להיפסק מרגע שלא נדרש עוד מעשה התגוננות מפניו.

3. יסוד הנחיצות - הימנעות מכניסה לסיטואציה אותה ניתן היה למנוע מלכתחילה

בהגנה העצמית הקלאסית, חלה חובת הנסיגה, בנסיבות בהן המותקף יכול לעשות כן בכדי שתקום לו טענת ההגנה העצמית (ראו

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

פרשת אלטגאוז; ע"פ 4191/05 אלטגאוז נ' מדינת ישראל). האם חובת הנסיגה נותרה על כנה בתיקון החדש לחוק?

האם המחוקק ביקש בתיקון החדש לתת לאדם את הלגיטימציה שלא לסגת מביתו בשעה שפורצים למבצרו? בדיון בפרשת דרומי נקבע כי המחוקק בתיקון החדש, לא רק שנותן לאדם את הלגיטימציה שלא לסגת ממבצרו בשעה שהוא מותקף על ידי פולשים ופורצים, אלא מתיר לאדם לבצע מעשה אקטיבי, היינו להדוף את הפורץ וזאת על אף שלא הותקף על ידו ומבלי שנשקפה סכנה לחייו. גישה זו עולה בקנה אחד עם הטענות כי נסיגה ממקום מגורים בעת פריצה איננה מקטינה את הסכנה. כמו כן, נסיגתו של אדם ממקום מגוריו, ממקום בו הוא נמצא בזכות, מטילה על המותקף נטל כבד כיוון שהוא נאבק למעשה על זכויותיו, בזמן ששורש הרע הוא בתוקף עצמו. הסברים נוספים נאחזים בנטייתו הטבעית של האדם למצוא מסתור ומפלט בביתו ובהקשר הפסיכולוגי - הקושי של האדם להימלט מביתו שלו. למרות שבמרבית ספרי החוקים והכללים אין התייחסות חד משמעית להגנת המגורים, בתי המשפט נוהגים ליחס חשיבות למיקום של מעשה התקיפה. הסבר היסטורי שניתן לחובת הנסיגה הוא כי בזמנים קדומים מגוריהם של הפרטים היו מקום הגנתם. התפיסה הייתה שהאדם נותר חסר הגנה מחוץ לביתו, אשר נחשב למבצרו, על כן ההגנה עליו נחשבה לחשובה ביותר ולפיכך נסיגה ממנו נתפסה כוויתור.

סיכום ההגנה מפני אחריות פלילית במקרים של פריצה לבית מגורים או בית עסק

תיקון 1'34 לחוק העונשין שנחקק בעקבות פרשת שי דרומי, זכה לתהודה תקשורתית נרחבת עקב הנסיבות שייחדו את המקרה, שכן, מדובר באדם פשוט, בעל חוות בודדים, שכל רצונו היה להגן על רכושו ועל דרי המקום. טענת ההגנה החדשה עוררה סערה שכן משמעותה היא אי הטלת אחריות פלילית על אדם שביקש להגן על רכושו וביתו מפני מסיגי גבול. חוק דרומי למעשה מרחיב את טענת ההגנה העצמית הקלאסית, הנוגעת להגנה על הגוף, גם להגנה על רכוש, בין אם רגיל ובין אם חקלאי. יחד עם זאת, חוק דרומי אינו מתיר לבעל בית או משק חקלאי להשתמש בנשק בכדי להרחיק פולשים. כאמור, ההגנה שמקנה חוק דרומי מסויגת בכמה תנאים:

1. סבירות - כל מעשה הדיפה ו/או אלימות כלפי פורצים צריך להיעשות על פי החוק במידתיות ובסבירות. כלומר, יש להימנע משימוש בכוח מופרז. יש להשתמש באלימות בכדי לנטרל את הפורץ ולמנוע פגיעה בגופו או ברכושו אך לא בכדי לפגוע בעבריו עצמו. לדוגמה אם אדם יורה לעבר פורץ לאחר שזה ברח מהמקום, מדובר במעשה שאינו סביר. לעומת זאת, אם הפורץ נשא נשק ובאמצעותו איים על בעל הבית, יהיה סביר בנסיבות כאלו להשתמש בנשק, ובתנאי שנושא ו/או המחזיק בנשק בעל רישיון על פי דין.

2. התנהגות כנה - על בעל בית שמבקש להתגונן, לעשות זאת בכנות מבלי להיכנס למצבים בהם ניתן לצפות מראש שייגמרו באופן בלתי סביר ו/או קטלני. למשל, במצב בו בעל בית יכול להזעיק את כוחות המשטרה ועד להגעתם להימלט אך במקום זאת בחר לפגוע ולהתעמת עם הפורץ, התנהגותו תיחשב לפסולה וככל הנראה טענת הגנת חוק דרומי לא תחול עליו.

3. שימוש באלימות כמוצא אחרון - בית המשפט קבע כי שימוש באלימות כלפי פולשים ופורצים צריכה להיעשות כמוצא אחרון ולא כבירית מחדל. כמובן שכל מקרה ייבחן על פי נסיבותיו אך יש להבהיר כי תכליתו של חוק דרומי הוא למנוע ממי שפוגע בנו או ברכושו לבצע עבירה, על כן יש לפעול בסבירות ולהימנע מסיטואציות אותן היה ניתן למנוע מלכתחילה.

ישנם מקרים שבהם אדם שביקש להתגונן מפני פורץ, עשוי למצוא את עצמו מואשם בפלילים, למרות ההגנה מפני פורץ. לדוגמה, כזכור פרשת דרומי הסתיימה בכך שבית המשפט החליט לזכות את דרומי, ברוב דעות, מעבירת הריגה וכן מעבירה של חבלה בכוונה מחמירה. יחד עם זאת, דרומי הורשע בהחזקה ובנשיאה לא חוקית של נשק, עבירות שבעניין נקבע עונש מאסר כבד. בגין רכישה או החזקת נשק שלא כדין נקבע עד 7 שנות מאסר ובגין נשיאה או הובלת נשק שלא כדין נקבע עד 10 שנות מאסר. יוצא מכך, שההגנה מפני אחריות פלילית בגין פריצה לבית מגורים או בית עסק היא אף פעם לא מוחלטת אלא תלויה בנסיבותיו הייחודיות של האירוע.

18/07/2024

077-5006206

052-6885006

באילו מצבים אדם שפרצו למבצרו עשוי להיות מואשם בפלילים?

במקרים מסוימים בעל בית עשוי למצוא עצמו מואשם בפלילים למרות שכל רצונו היה להתגונן מפני מסיגי גבול שפלשו למבצרו שלו. במצבים בהם בעל הנכס רודף אחר הפורצים במטרה להחזיר את הרכוש הגנוב, הדבר עשוי להיות בעייתי ולרעתו. יש לדווח למשטרה ולא ליטול את החוק לידיים. כמו כן, סיטואציה בה בעל בית הניח מלכודת המכוונת למסיגי גבול, ממנה הפורצים נפגעו, עשויה להסתיים בהרשעת בעל הנכס. לפי חוק דרומי, המטרה היא לנטרל את הסכנה ולא לפגוע בעבריינים, על כן טענת ההגנה העצמית עשויה לא לחול על בעל הדירה. יש לציין כי כל מקרה ונסיבותיו ייבחנו לעומק בבית המשפט אך יש לזכור כי גם בחוק מעין זה המטיב עם האזרחים התמימים שרק רוצים להגן על רכושם, יש חריגים ולכן יש להימנע ממצבים שיכולים להרע עם מחזיקי הנכסים.

במידה והתעמתת עם מסיגי גבול וכעת הנך חושש מנקיטת הליכים פליליים נגדך, מוטב שתיוועץ בעורך דין פלילי מנוסה. ישנם מקרים ונסיבות שעשויים להיכנס לתחום האפור והגנת חוק דרומי עלולה שלא לחול על בעל הרכוש. בכדי שגרסתך תוצג באופן המקצועי והאמין ביותר תוך מניעת הרשעתך בפלילים פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או השאר פרטים ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.